

NEKONVENCIONALNA, POSTIDEOLOŠKA I VIŠEDIMENZIONALNA
ANTOLOGIJA „OUT-OF-NATION KNJIŽEVNE ZONE“
TRANS/HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020. u autorstvu izbora i uvodnog teksta Jagne Pogačnik i u autorstvu bilješki i biografija stručne saradnice Tee Sesar, Hrvatsko društvo pisaca i V.B.Z., Zagreb, 2024., 575 str.

„To da književnost ne poznaje granice je floskula. Pa ipak, treba u nju vjerovati“ (9). Riječi su to Dubravke Ugrešić kojima se otvara ili, drugačije rečeno, natkrovljuje uvodni tekst pod naslovom „Širenje područja signala: Proza u Hrvatskoj 2000.-2020.“ Jagne Pogačnik iz jedinstvene hibridne antologije „out-of-nation književne zone“, izraženo u posudbenici potonjih riječi ponovno Dubravke Ugrešić. Istovremeno, namjerni citat s početka i ovog teksta funkcionira kao moto ili epigraf cijele knjige *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.* u autorstvu izbora i, dakle, uvodnog teksta Jagne Pogačnik te u autorstvu bilješki i biografija stručne saradnice Tee Sesar. Ta „out-of-nation“ knjiga o „out-of nation književnoj zoni“ trans/hrvatske književnosti, preciznije proze, iz prve dvije decenije 20. stoljeća Jagne Pogačnik u koautorstvu s Teom Sesar objavljena je u uredništvu Katarine Luketić, u izdanju Hrvatskog društva pisaca i suizdanju V.B.Z.-a, u Zagrebu, 2024. godine. Time je, bez pretjerivanja, ta godina obilježena kao *Annus Mirabilis* ili, u primjerenom prijevodu, kao „čudesna godina“ ili „nevjerovatna godina“ u postideološkom iščitavanju književnosti u Hrvatskoj, jer je nekonvencionalna i transnacionalna antologija *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.* pionirska i revolucionarna u odnosu na vladajući *mainstream* i kanon nacionalno ideološkog i zatvorenog, a time i nepotpunog iščitavanja i izučavanja književnosti u Hrvatskoj. Njen identitet, upravo kao nekonvencionalne, transnacionalne i hibridne antologije, čini je, kako je to Boris Postnikov prvi primijetio, knjigom bez granica.

Ona je svojim identitetom jedinstvena i u cijelom postjugoslavenskom prostoru, a i šire. Izborom tekstova uvrštenih u *Područje signala* i uvodnim tekstom Jagne Pogačnik u cjelini i njihovim pojedinačnostima širi se područje signala transnacionalne književnosti u Hrvatskoj kako unutar tako i izvan njenih granica, s tim da se područje signala *Područja signala* pretežno i specifično, ali i

kosmopolitski, u domenu pascaleovske „svjetske književne republike“, tiče međusobnog odnosa hrvatske i bosanskohercegovačke književnosti – mnogostrukih veza i interakcija koje povezuju književnost, sve njene i s njom u vezi entitete i identitete, preko svakojakih hrvatskih i bosanskohercegovačkih, a i drugih nacionalno-državnih granica i ograničenja. Osim toga, ta knjiga je i svojevrsni omaž Dubravki Ugrešić. Time se daje i ostvaruje vidljiv i značajan doprinos poništavanju nepravedne marginalizacije, zapostavljanja, kao i „ovještičenog“ izbacivanja ličnosti i djela transnacionalne i postnacionalne književnice, književne naučnice i slobodne intelektualke Dubravke Ugrešić (rođ. 1949., Kutina, tadašnja SFRJ, danas Hrvatska, umrla 2023., Amsterdam, Nizozemska) iz tokova i kanona hrvatske književnosti i nauke o njoj. O istome se izjašnjava i Jagna Pogačnik u svom, prethodno spomenutom, uvodnom tekstu *Područja signala*, kako slijedi:

Mapiranje koje završavam na samom kraju godine u kojoj nas je napustila **Dubravka Ugrešić**, posvećujem upravo njoj, njezinoj književnosti, umjetničkoj osobnosti, prostoru slobode i vlastitog pisanja koji je morala izboriti i braniti, kao i transnacionalnoj poziciji o kojoj je pisala u svom eseju „ON-ZONA“. Citiram iz njega na ovom mjestu kao sjećanje, poruku i kao upozorenje: „Zone se uspostavljaju i podižu kao šatori, i u pravilu su privremene. I na kraju, postoji oblik književnog života koji bismo mogli nazvati *out of nation* književnom zonom, skraćeno ON-zonom. Poznajem, naime, osobu koja živi u toj zoni. Ta osoba sam ja. Pišem na jeziku male zemlje. Napustila sam zemlju prije dvadeset godina da bih sačuvala pravo na svoj književni glas i odbranila svoje književne tekstove od ograničenih političkih, nacionalnih, etničkih, rodnih i drugih ideoloških učitavanja, ukratko, zbog slobode. Iako je istinito, objašnjenje zvuči krajnje neuvjerljivo, baš kao replika iz kakve intelektualne sapunice. Muška književna povijest, usput rečeno, vrvi sličnim replikama, ali književnim ‘genijima’, ‘pobunjenicima’ i ‘osporavateljima’, ‘vizionarima’, intelektualnim i moralnim ‘vertikalama’, nikada nitko nije zamjerio tu vrstu intelektualno-autobiografskog kiča. Tek kada slične stvari počinju izlaziti iz ženskih usta, slušaoci okreću očima. Međutim, ni trenutne *buzz* floskule o riječima koje ne poznaju granice (*words without borders*) i književnosti koja ne poznaje granice ne zvuče uvjerljivije. Bilo kako bilo, prešavši granicu, obrela sam se u ON-književnoj zoni. Što to zapravo znači, shvatila sam mnogo kasnije.“ (34-35)

Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020. upravo i nastaje iz „ženske optike“ i izlazi iz „ženskih usta“, ugrešićevski rečeno, te se, u tom duhu iskazano, na originalan i inventivan, a činjeničnom stvarnošću opravdan i savremenom naukom potkrijepljen način, svojevrsno odaziva ne samo na feministički, već i na općenito učenjački i slobodnomisleći poziv upravo Dubravke Ugrešić o redefiniranju nacionalnog kanona, kao i samog pojma „kanon“. Knjiga Jagne Pogačnik u koautorstvu s Teom Sesar koja transnacionalno, transžanrovski i transkulturalno, u odrednicama koje ističe i sama Jagna Pogačnik, započinje i otvara mapiranje transhrvatske proze – proze koja je transnacionalna u Hrvatskoj – od 2000. do 2020. godine, ni u tome, ni u bilo čemu drugom, nije jednodimenzionalna. Najjednostavnije rečeno, transnacionalna proza i, šire, transnacionalna književnost istovremeno i jeste i nije nacionalna, jer iako ima nacionalno određenje ili više njih ujedno, ona nadilazi i nadržava nacionalno – sve i bilo kakve nacionalne granice i ograničenja. Mada na svojevrsne i različite načine u pristupima hrvatskoj književnosti ima takvih knjiga¹, s tim da su one u manjini, *Područje signala* je *novus* svojim konkretnim izrijekom i takvom odrednicom transnacionalnog, isto kao i svojom fluidnošću u identitarnom određenju antologije koja to i jeste i nije. Ta i takve knjige, bilo implicitnog ili eksplicitnog transnacionalnog određenja, pretežno su na margini u odnosu na okoštali nacionalni, kanonski i dominantni pristup književnosti, i to na margini koja ujedno označava i slobodu. U odnosu na takav kanon, ne samo u Hrvatskoj, već i u drugim postjugoslavenskim zemljama, ali i u cjelokupnoj Evropi i, naposljetku, u cijelom svijetu koji je u današnjici, dakle, u trećoj deceniji 21. stoljeća, uveliko pao „udesno“, „jer desno se pada, udesno se ne skreće“, kako to smisleno kaže Lana Bastašić, ta i takve knjige su, metaforički rečeno, futurističke, jer se sadašnji izvanknjiževni svijet pretežno sunovratio u prošlost, u njeno novo, možda i strašnije, ostvarenje nacionalizma i fašizma te čovječanskog mraka, nasilja i čovjekovog beznađa. Zapravo, one su utemeljene na stvarnom stanju književnosti, koja je, kao i umjetnost općenito, uvijek ono najbolje što čovjek može dobrotvudski i humanistički stvoriti i ponuditi svijetu, što je nerijetko bolje i od njega samoga – i od samog stvaratelja i od čovjeka općenito, a i od njegovog svijeta – bilo samim tekstom ili (i) njegovim kontek-

¹ U autorstvu, naprimjer, Zvonke Kovača (*Međuknjiževne rasprave: Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti, Interkulturalne studije i ogledi: međuknjiževna čitanja, mentorstva*), Darije Žilić (*Muza izvan geta: Ogledi o suvremenoj književnosti*), Nebojše Lujanovića (*Fatalne simetrije, Prostor za otpadnike: Od ideologije i identiteta do književnog polja, U rovovima interpretacija: Strategija i tragedija nelegitimnog čitanja*), Borisa Postnikova (*Postjugoslavenska književnost?*), Andrijane Kos-Lajtman (*Poetski napon smrti: od krika do tišine*).

stom. Budući da *Područje signala* proizlazi iz pomnog gledanja i neomeđenog viđenja književnosti kakva ona zaista jeste i kako se istinski manifestuje u savremenosti, i to bez ikakve ideološke koprene i ograničenja nacional-kanonskim zadatostima, u njenom čitanju, a onda i u dijalogu s njom, kao i s književnošću i izvan književnošću s njom u vezi, potrebno je osloboditi se kruto tradicionalno i nacionalno ukorijenjenih kanonskih stega da bi se razumjeli i književnost bez granica i ta knjiga bez granica o književnosti bez granica.

Višedimenzionalnost knjige *Područje signala* manifestira se na više razina. Ona se, naravno, tiče i njene nekonvencionalnosti, i to kako u pristupu prozi u Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine te u njenoj kanonskoj revalorizaciji, tako i u ostvarenju vlastitog teksta kao hibridne antologije, odnosno transantologije: kao antologije ili čitanke ili nečeg trećeg, kao naprimjer to dvoje transžanrovski ujedno, čime je ona, svakako, originalna na svoj vlastiti način. Ukupnih 575 stranica *Područja signala* čine najmanje dvije knjige. Prvom se može pojmiti uvodni esej od 57 stranica Jagne Pogačnik, pod već navedenim naslovom „Širenje područja signala: Proza u Hrvatskoj 2000.-2020.“ i pod već rečenim motom i epigrafom citata Dubravke Ugrešić koji se prenosi i na cjelinu *Područja signala*. Druga knjiga bi bila (trans)antologijski izbor djela i njihovih dijelova koji je na osnovu svog profesionalnog znanja i dugogodišnjeg, etabliranog, nezavisnog i slobodnog književno-kritičkog, a i priređivačkog i uredničkog iskustva i rada, između ostaloga, odabrala Jagna Pogačnik. Ta, takoreći, druga knjiga unutar *Područja signala*, u spoju s tekstovima bilješki i autorskih biografija koje je uradila književna kritičarka, esejistica i asistentica na Katedri za književnost, scensku i medijsku kulturu Učiteljskog fakulteta u Zagrebu Tea Sesar funkcioniра i kao „Čitanka iz domaćih književnosti i književne ON-ZONE“, što je i jedan od podnaslova uvodnog teksta Jagne Pogačnik. Treća knjiga je ukupna cjelina *Područja signala: Mapiranja suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020*. Stoga ta knjiga nadilazi samu sebe, otvara i proširuje svoje vlastite postavke, poziva na dijalog, što i rade sve kvalitetom i obzorom velike knjige. Odnosno, to je uspješno ostvarena namjera Jagne Pogačnik u saučešništvu s Teom Sesar. Osim što je nekonvencionalna antologija, *Područje signala* je i jedina uopće postojeća antologija književnosti u Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine. U njenom izboru se nalaze ukupno trideset i četiri teksta trideset i dvoje autora i autorica. Budući da je Jagna Pogačnik, kako to sama veli, u prvoj fazi izbora krenula s listom od stotinu i sedam pisaca i spisateljica, koju je naknadno svela na prethodno dati i konačni, ali otvoreni broj isto tako otvorenog izbora savremene proze u Hrvat-

skoj od 2000. do 2020. godine, u svom uvodnom tekstu spominje jako veliki broj i drugih imena i prezimena. U izbor je uvrstila po dva teksta Bekima Sejranovića (rođ. 1972., Brčko, tadašnja SFRJ, danas Bosna i Hercegovina, umro 2020., Banjaluka, državljanin Bosne i Hercegovine i Norveške, s tim da se na osnovu života mu i knjiga može smatrati i trans/hrvatskim piscem) i Dubravke Ugrešić, a odlomkom iz njenog eseja *Karaoke kultura* koji razložno uvrštava u svojevrsnu umjetničku prozu, kakvom se kritički eseji naširoko i smatraju (usp. Govedić), knjiga se otvoreno završava. Osim toga, u izbor je uključila i Lanu Bastašić koja uvrštenim tekstom iz njenog romana *Uhvati zeca* na svoj način fluidnije spada u transnacionalno i originalno (trans)antologijski (us)postavljene, a na temelju stvarnosne prakse date, postavke jednog od kriterija *Područja signala*. Taj (dakle, nekruti) kriterij se odnosi na mapiranje savremene proze u Hrvatskoj iz prve dvije decenije 21. stoljeća koja je u Hrvatskoj objavljena prvobitno ili u prvom izdanju paralelno s objavljivanjem i/ili u Bosni i Hercegovini, u Crnoj Gori, u Srbiji, i to u domenu transnacionalne „književnost[i] kojoj nije potreban prijevod“ (19) u te četiri zemlje, kako se to objašnjava u *Području signala*. Naime, transnacionalni roman *Uhvati zeca* transnacionalne, i to pripadnošću „nesvrstane i hibridne“ (16–17), autorice Lane Bastašić (rođ. 1986., Zagreb, tadašnja SFRJ, danas Hrvatska, državljanka Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije) je prvobitno objavljen u Beogradu, u izdanju Kontrasta, 2018. godine, a zatim je paralelno objavljen u Zagrebu i u Sarajevu, u izdanju Buybooka, 2019. godine. O toj jedinici od tog samostalno (us)postavljenog kriterijskog pravila i o takvom širenju *Područja signala* Jagna Pogačnik, između ostalog, obrazloženo (usp. 16–17) i autoreferencijalno zapisuje da, kako su roman Lane Bastašić „i njegova recepcija iznimno važni za sve spomenute sredine, a identitetska višestrukost indikativna za ovo mapiranje, odlučila sam napraviti tu malu diverziju“ (18n13). Prema tome, pored kvaliteta i reprezentativnosti, i to ne sveukupne savremene, već transžanrovske proze u Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine, Jagna Pogačnik je primijenila navedeni kriterij književnih nagrada za „književnost kojoj nije potreban prijevod, objavljenoj premijerno ili (što je također vrlo čest slučaj) paralelno kod nakladnika u Hrvatskoj i nekoj drugoj državi te konkurentnoj za spomenute književne nagrade²“ (19). Prilikom gostova-

² Jagna Pogačnik bilježi da se u vrijeme 2000. godine, koja je početna godine izbora *Područja signala*, a koju smatra prijelomnom godinom za književnosti u Hrvatskoj, književno polje u Hrvatskoj počelo alternativno, spontano i vidljivo širiti prvenstveno FAK-om, „Festivalom alternativne, kasnije A književnosti, (samo)ukinut 2003. godine“ (13). Također bilježi da se upravo u to vrijeme pojavljuje fraza: „knjige autora kojima nije potreban prijevod i čije je prvo izdanje objavljeno kod hrvatskog nakladnika“, i to „u propozicijama Nagrade *Jutarnjeg lista*“ kao „kriterij književnih nagrada u Hr-

nja u emisiji „Knjiga ili život“ na HTV-u, a i u raznim drugim prilikama javnog govorenja o *Području signala*, ona o tom kriteriju izbora, pomalo autoironično, kako je to već primijećeno (usp. Dugundžija), kaže da je „administrativni“. No, ona je, zapravo, u svom izboru zbog transnacionalnog proširivanja književnog polja književne Hrvatske i njegovog/njenog sagledavanja odbacila administrativni kriterij posjedovanja hrvatskog rodnog lista i državljanstva. Prema definicijskim odredbama i odrednicama, taj kriterij *Područja signala* nesumnjivo i nedvojbeno pripada teoriji, historiji, kategorizaciji i sistematizaciji transnacionalne književnosti. Jagna Pogačnik ga je na potpuno novi i jedinstven te naučno potpuno legitiman, suvisao i opravdan način primijenila u svom pristupu književnosti u Hrvatskoj svog (trans)antologijskog izbora. Budući da je on u skladu s činjeničnom književnom i izvanknjiževnom stvarnosti – dakle, sa stanjem stvari kakve one jesu, njen izbor *Područja signala*, kao i knjiga u cjelini, između ostaloga, transnacionalno, transžanrovski i transkulturalno, upotpunjuju praznine postojećeg kanona književnosti u Hrvatskoj i nauke o njoj. Također, *Područjem signala* se proširuje značenje sintagme „hrvatska proza“, iako se ona, zbog „svojih ograničavajućih konotacija u dominantnom značenju“ i takve uskosti, u knjizi konkretno ne koristi kao termin kojim se obuhvata „sve ono što se u prvih dvadeset godina našeg stoljeća događalo na književnom polju u Hrvatskoj“ (10). Postojeće, ustaljeno i ukorijenjeno, pa i okoštalo značenje te sintagme „podrazumijeva više etnonacionalni, a manje građanski identitet pisaca“ (10n2). U knjizi se termin „hrvatska proza“, isto kao i „hrvatska književnost“, ne koriste kao odrednice mapiranja, jer *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.* prelazi i prevazilazi nacionalne mape te takve granice i omeđenosti književne Hrvatske. Međutim, *Područje signala* svojim obuhvatom značenjski dopunjava i proširuje sintagmu „hrvatska proza“ transhrvatskom odrednicom, jer ni hrvatska, ni bilo koja nacionalna književnost, nije samo, jedino i „čisto“ jednonacionalna. Hrvatska proza, odnosno hrvatska književnost u svojoj ukupnosti, nije ukupna – nije potpuna – ako se iz njenog polja izbaci, riječima Nebojše Lujanovića iskazano, „prostor za otpadnike“, kao i njen višestruki transhrvatski prostor koji šire obuhvata transnacionalne identitete, entitete i njihova djelovanja, što pojedinačno, u međusobnim vezama i u cjelini

vatskoj“. Dodaje: „Zbog tog će kriterija – koji će nakon *Jutarnjeg lista* preuzeti V.B.Z.-ova nagrada za najbolji neobjavljeni roman (osnovana 2002.) te nagrada Fric (2017.), a regionalna Nagrada Meša Selimović koja se od 2002. godine dodjeljuje u Tuzli bit će od početka regionalno koncipirana – u konkurenciju za nagrade ulaziti širi krug pisaca i knjiga, što će pojačati njihovu vidljivost, ali i otvoriti mnoga pitanja kompleksnija od administrativnog kriterija“ (14).

istovremeno pripada hrvatskom književnom polju i ne pripada samo, jedino i „čisto“ hrvatskom književnom polju. *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.* upravo i širi „signal“ hrvatske proze i polje hrvatske književnosti na transnacionalni način. To se, zapravo, u stvarnosti već odavno desilo i dešava se samostalnim manifestacijama književnih identiteta, entiteta i njihovog svestranog djelovanja. Sam naslov, *Područje signala*, riječima Jagne Pogačnik „– naslov koji je idejno proizašao iz naslova romana Roberta Perišića *Područje bez signala*, također uvrštena u ovaj izbor – učinio mi se gotovo savršenim simbolom onoga što se dogodilo i što konačno treba pribilježiti“ (12).

U uvodu *Područja signala: Mapiranja suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.*, Jagna Pogačnik ne negira da je ta knjiga antologija, ali i sama objašnjava da je ona nekonvencionalna antologija. Upravo toga se tiče i odrednica riječi „mapiranje“ iz njenog podnaslova. Riječ, odnosno, termin „mapiranje“ je već odavno ušao i u nauku o književnosti, prvenstveno putem engleskog jezika i angloameričkih pristupa izučavanju književnosti. Njime se, u užem smislu i konkretno, označava prikupljanje određenih prostornih podataka na terenu – u širokoopsežnom i mnogostrukom značenju i razumijevanju riječi „teren“ – radi izrade odgovarajuće karte ili mape. Riječju „mapiranje“ *Područje signala* je podnaslovljeno i na subverzivan način kako bi se označilo obavljeno znalacko prikupljanje i sažeto objedinjavanje podataka, tekstova, saznanja i znanja o savremenoj transnacionalnoj, transžanrovskoj i transkulturalnoj prozi u Hrvatskoj i o njenim stvarateljima i stvarateljicama u prve dvije decenije 21. stoljeća, te da se tim terminom ukaže da je to otvoreni proces. Naime, u podnaslovnoj oznaci knjige nije upotrijebljena riječ „mapa“, pa da podnaslov bude: „Mapa suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.“, jer mape uvijek imaju neke granice, baš kao što u podnaslovu nije upotrijebljena ni riječ antologija, jer konvencionalne antologije podrazumijevaju određenu omeđenost. Svakako o tome treba prenijeti i riječi Jagne Pogačnik iz njenog uvodnog teksta *Područja signala*:

Mapiranje je mekši, propusniji i elastičniji pojam od antologije; on podrazumijeva radnju koja nije završena i značenjem više upućuje da je riječ o samo jednom mogućem čitanju – i stoga iza tog pojma mogu u potpunosti stati. Preuranjenim mi se, naime, učinilo u podnaslovu koristiti termin transnacionalna književnost, iako bi tako možda bilo sve jasnije. No tridesetak ovdje izabраних pisaca – izabраних prema kriterijima kvalitete književnih tekstova i njihove reprezentativnosti u konkretnom vremenskom razdoblju – opet, nisu svedivi na taj isti zajednički nazivnik

niti to itko, a kamoli priređivačica, od njih traži; neki od njih javno se deklariraju transnacionalnima, ističući dvostrukost, višestrukost ili hibridnost vlastitih identiteta, dok se neki, zasigurno, vide kao pisci jednog nacionalnog kanona i tradicije. Ovo mapiranje ionako proizlazi iz uvjerenja kako transnacionalno ne isključuje nacionalno i obrnuto, ako takvo što nije odluka samog pisca. Sve ovdje uvrštene pisce osobno vidim kao transnacionalne; oni pripadaju, ili svjesno ne pripadaju, nacionalnom/im kanonu/ima, ali ga/ih i transnacionalno nadilaze. To dokazuje prisutnost i čitanost bez prijevoda njihovih knjiga izvan države u kojoj su rođeni ili u njoj imaju stalno mjesto boravka, kao i prijevodi na strane jezike, što je jedan od kriterija koji ne smijemo zanemariti u razumijevanju pojma transnacionalnog pisca. Duboko sam uvjeren, naime, čak i ako je to samo floskula u koju ipak treba vjerovati, kako sugerira Dubravka Ugrešić, da je kvalitetna književnost uvijek u svojoj biti transnacionalna, a upravo sam takvu književnost htjela objediniti ovim izborom. (10-11)

Mapiranje književnosti *Područja signala* tiče se i književnosti i izvanknjiževnosti, jer ono ne mapira samo književnost u skladu i u vezi s književnim fenomenima, odnosno ono ne mapira samo književne tekstove, već i njihov izvanknjiževni kontekst. Tako mapiranje književnosti uvijek predstavlja i izvanknjiževni svijet s njom u vezi.

Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020. je i svojevrsna, hibridna i originalna, nezatvoreno, tj. otvoreno i dijaloški mapirajuća studija procesa identifikacije, analize, interpretacije, rekonceptualizacije, revalorizacije, kategorizacije, historizacije, periodizacije, pa i sistematizacije postojećih književnosti, njihovih oblika i opsega manifestacije, konkretno proze u pluralizmu njenog izraza i iskaza – „pluralizma literarnih koncepata i njihovo[g] križanj[a]“ (28), u prve dvije decenije u Hrvatskoj. Njena pojava i postojanje su transformativni i inovativni u predočavanju i izučavanju književnosti u Hrvatskoj u savremenosti koja se manifestira: transnacionalno, transkulturalno, transžanrovski, transdiskurzivno, a u tome i subverzivno, alternativno, netradicionalno, hibridno, nezavisno i slobodno u odnosu na bilo kakve ideološke centre i pozicije moći i dominacije, te generacijski, trans- i međugeneracijski, između ostaloga. Jagna Pogačnik razložno zaključuje da su transnacionalni identiteti, transžanrovski tekstovi i transkulturalna povezivanja obilježja književnosti u Hrvatskoj u prva dva desetljeća 21. stoljeća (33). Dakle, *Područje signala* (re)konstrukcijski otvara sadašnjost mape književnosti u Hrvatskoj, transnacional-

no, transžanrovski i transkulturalno je upotpunjujući prethodno zanemarenim, zapostavljenim i izostavljenim činjeničnim podacima s „terena“. Ta knjiga i nje-
no područje signala, simbolično i metaforično izraženo, time (re)konstrukcijski
otvara i budućnost mape književnosti u Hrvatskoj, u koju zakoračuje upravo
na taj način – (re)konstrukcijskim i otvorenim procesom. Istovremeno, svojim
(re)valorizacijskim pogledom unazad, ona (re)konstrukcijski dopunjuje i njenu
prošlost, pokazujući zapravo da su i mape, same po sebi, podložne remapiranju.
Stoga je *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.*
znakovita, subverzivna, politična i revolucionarna knjiga na globalnom nivou
mapiranja trans/hrvatske proze specifično i trans/hrvatske književnosti opće-
nito, a može poslužiti kao primjer i model mapiranja drugih trans/nacionalnih
književnosti ne samo postjugoslavenskog prostora, već i šire. S tim je u vezi
Jagna Pogačnik – koja je prethodno priredila i antologiju *Tko govori, tko piše*,
čiji je izbor obuhvatio savremenu hrvatsku prozu objavljenu od 1994. do 2007.
godine i bio objavljen 2008. godine u sklopu antologijskih projekata (poezija,
proza, drama) Zagrebačke slavističke škole³ – već najavila mogućnost priredi-
vanja i objavljivanja nove antologije koja bi obuhvatila postjugoslavensku knji-
ževnost. Samo *Područje signala* svojim tekstom i njegovim kontekstom sadrži i
takvu, postjugoslavensku, znakovitost i otvorenost. I za mapiranje književnosti
u Hrvatskoj i književnosti šireg postjugoslavenskog prostora, a koji na mnoge
načine nadilazi i prevazilazi geografske mape toga prostora i širi se „svjetskom
književnom republikom“, što vrijedi i za sami prostor književnosti u Hrvatskoj,
zaključno su značajne riječi završne i kratke poante Jagne Pogačnik iz njenog
uvodnog teksta *Područja signala*, pa se i ovaj tekst otvoreno završava njihovim
prenošenjem, kako slijedi:

Ovo je mapiranje proze u Hrvatskoj 2000.-2020. nastalo iz želje da napra-
vim(o) iskorak kako bismo konačno prešli granice svojih malih svjetova,
kao i iz potrebe da se književnost ovako visokih standarda – koje ćete,
vjerujem, prepoznati u čitanju – oslobodi svih mogućih okova, suženih
optika i administrativnih propisa. Rezultat je to moga dubokog uvjerenja
kako upravo živimo u vremenu iznimne zrelosti književnosti bez grani-
ca koja se između ostalog ogleda u sveopćem pluralizmu preispitivanja
života i svijeta. *Područje signala* zamislila sam isprva kao preispitivanje
tekstova, ali potom i preispitivanje književnog prostora, i kolikogod to

³ Ponovo jedina uopće postojeća antologija proze u Hrvatskoj za dati i tek djelimično preklapajući
period izbora *Područja signala: Mapiranja suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.*

putovanje bilo dugo i zahtjevno, nadam se da karta ipak više nije slijepa. (66)

P. S. Osim što je svakako dio književne i opće kulture, knjiga *Područje signala: Mapiranje suvremene proze u Hrvatskoj 2000.-2020.* bi neizostavno trebala biti dio srednjoškolskih i akademskih kurikuluma jer, između ostaloga i u posudbenici riječi Edwarda Saida, društvo i književna kultura se jedino mogu razumjeti i proučavati zajedno (27).

Selma RALJEVIĆ

Citirana literatura

Blažić, Franka. „Lana Bastašić: Misliti riječima drugog veliki je čin empatije“. Intervju s Lanom Bastašić. *Artkvart*, 17. 9. 2024., URL: <https://artkvart.hr/lana-bastasic-misliti-rijecima-drugog-veliki-je-cin-empatije/>, pristupljeno 25. 9. 2024.

Dugundžija, Mirjana. „Drago mi je što pitate zašto su neki pisci u antologiji, a neki ne. To je trenutno tema na svim kavama!“. Intervju s Jagnom Pogačnik. *Jutarnji list*, 20. 5. 2024., URL: <https://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/drago-mi-je-sto-pitate-zasto-su-neki-pisci-u-antologiji-a-neki-ne-to-je-trenutno-tema-na-svim-kavama-15462733>, pristupljeno 27. 9. 2024.

Govedić, Nataša. *Oscar Wilde izlazi iz zatvora ili vaša omiljena umjetnost se zove kritika*. Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa, 2022.

Kirinčić, Koraljka i Gordan Nuhanović, urednici. „Knjiga ili život: Područje signala i Xi Chuan“. HTV, 8. 4. 2024., dostupno na: <https://hrti.hrt.hr/home>, pristupljeno 25. 9. 2024.

Said, Edward W. *Orientalism*. Penguin Books, 2003.